

Исҳоқжон НИШОНОВ

АФҒОН ШАМОЛИ

ДЕТЕКТИВ РОМАН

4

КИТОБ

«Наманган» нашриёти
2011 йил

НГ $\frac{982-2563,50-1460655}{983-(13,0)-(09)}$ 2011

ISBN 978-9943-328-26-6

© И.Нишонов

«Афғон шамоли - 4»

«Наманган» нашриёти. 2011. 226 б.

МУЛЛА УМАРНИНГ ЎТМИШИ

Менинг пойқадамим тегиб турган бу юртнинг ўзига хос удумлари, урф-одатлари мавжуд. Афғон хонадонларида ўғил бола туғилса катта байрамга айланиб кетади. «Яна бир жангчи кўнайди», дейишади. Инглизлар Афғонистон тупроғига қадам қўйган кундан бошлаб ҳозирга қадар бу удум сақланиб келмоқда. Бола туғилганлигини эшитган эркаклар чодир атрофига тўпланиб, милтиқ ва автоматлардан осмонга қарата 60-70 маротабадан ўқ узадилар. Ўғил туғилганлигини эшитган кўшни қишлоқдан ҳам эркаклар муборакбод этиш учун келишади. Янги туғилган чақалоқнинг чодирини ёки уйи олдига келиб худди байрамлардагидек бир-бирларини қутлашни, милтиқлардан ўқ узишни ўзларининг муқаддас бурчлари, деб ҳисоблашади. Афғонлар ўз фарзандларини ҳеч қачон қўрқитмайдилар. Уларнинг мард ва жасур бўлиб ўсишлари учун ҳаракат қилишади. Болалар қўғирчоқлар ўрнига ханжар, тўп-понча ва милтиқ ўйнаб катта бўлишади. «Катталар йўли кичиклар учун қўприк», қабилида иш тутишади.

1947 йил ёз кунларидан бирининг тонг қоронғусида Қандаҳор яқинидаги Сингшар қишлоғининг кўрimsизгина бир хонадолида янги фарзанд дунёга келди. Туни билан бесар бўлиб, уйқусизликдан кўзлари қизариб кетган йигит энаганинг ичкаридан чиқиши биланоқ юраги бир қалқиб тушди. Кампир йигитга боқиб, мийгида кулиб, бир зумгина тек турди. Бу сукунат йигитнинг баданини япроқдек титратиб юборди. У фарзандининг ўғил бўлишини жуда-жуда истарди ва энаганинг оғзидан «ўғил» деган хушхабарни кутарди. Унинг ўт чақнаб турган кўзларига қувонч билан тикилар экан, ҳаяжонини босолмай сўради:

- Ўғилми?!

Аёл бошини силкитди, ички хўрсиниш ва шодлик билан «ўғил» деди.

Йигит тоқчада турган милтиқни олди ва ташқарига отилди. Ҳовли ўртасига келиб, осмонга қарата юз мартаба ўқ узди. Овоз атроф-теваракни ларзага келтирган-дек бўлди. Бир зумда хонадон қўшни йигитлар билан тўлиб кетди. Улар ўзлари билан милтиқларини ҳам ола келишганди. 50 мартабадан ўқ узишди. Отанинг қувончи юрагига сиғмасди. Уйига сувдек оқиб келаётган ҳар бир танишини бағрига босиб кўришарди. Ниҳоят, икки қиздан сўнг ўғил кўрганлиги уни шу қадар қувончларга тўлдириб юборган эдики, буни сўз билан ифодалаб бўлмасди. Меҳмонларни кузатиб бўлгач, ота фарзандини кўриш учун аёли ётган хонага кирди. Чақалоқнинг буғдой ранг, чўзинчоқ юзлари ўзига жуда ҳам ўхшаб кетарди. Унинг тиним билмай типирчилаши шўх ва ҳаракатчан йигит бўлиб ўсишидан далолат берарди.

Умарни тенгдошларидан аввалроқ мадрасага беришди. У бошқа дўстларидан ўз овози ва зеҳнининг ўткирлиги билан ажралиб турарди. Фарзандининг тиришқоқлиги отанинг қувончига қувонч қўшарди. Бироқ бу узоққа чўзилмади. Зурриёдининг камолини кўриш насиб этмади. Хасталикка чалиниб, тез орада вафот этди. Шундан сўнг оилани бдқиш, рўзгорни тебратиш Умарнинг чекига тушди. Шароитнинг оғир бўлишига қарамай у Майванд шаҳарчасидаги мадрасада олаётган ўқишини ташлаб қўймади. Мадрасани битириб қишлоққа қайтди, ёшларга илм бериш билан машғул бўлди.

1979 йили Афғонистонга собиқ иттифоқнинг чекланган қўшинлари бостириб кирганда мулла Умар ўз ишларини бир четга суриб қўйди. Қўлига қурол олиб, мужоҳидлар сафига қўшилди. Ўн йил давом этган урушда мулла Умар тўрт мартаба яраланди. Ўнг кўзидан айрилди. Бошига оғир савдолар тушган бўлишига қарамай, мужоҳидлар сафини тарк этмади. Уруш уни

чинакам қасоскорга айлантирди. Юрагидаги меҳр-муҳаббатни қаҳр-газабга алмаштирди.

Урушдан сўнг мулла Умар яна мадрасага қайтди ва ёшларга таълим бера бошлади. Қўл остидагиларни қаттиқ интизомга риоя этишга мажбур қиларди. Талабалар худди ҳарбий ўқув юртида таҳсил олаётгандек мулла Умарнинг барча талабларига сўзсиз итоат этардилар.

Кунларнинг бирида у сабоқ бераётган Сангсар кишлоғидаги мадрасага бир нечта ўспирин йигитлар югуриб келишди. Наша чекиб, кайф қилган мужоҳидлар ёш қизларни зўрлик йўли билан олиб кетишаётганлигини айтишди. Бундан қаттиқ газабланган мулла Умар ўз толибларини эргаштириб мужоҳидларга қарши чиқди, қизларни қутқариб қолди.

Кичкинагина бу воқеа мулла Умарнинг обрўсини ошириб юборди. У халқ халоскори сифатида шуҳрат қозонди. Қўл остида ўқиётган толиблар сони кескин даражада кўпайиб кетди. Мулла Умарнинг йигитлари нафақат ўз қишлоқларини, балки атроф-теваракни ҳам мужоҳидлар ҳужумидан ҳимоя қиларди. Унинг олдига ёрдам сўраб келаётган одамларнинг сони кундан-кунга ортиб борарди.

Мана шу воқеалардан сўнг мулла Умар толибонларнинг раҳнамози сифатида нафақат Қандаҳорга, балки қўшни вилоятларга ҳам танилди. Мужоҳидларга қарши тишини қайраб, улардан ўч олиш истагида юрган Исломобод махсус хизмат маҳкамаси раҳбарларига мулла Умарнинг ғанимларга қарши олиб бораётган кураши ёқиб қолди. Уларда толибонлар ёрдамида мужоҳидлардан ўч олиш фикри уйғонди. Махсус хизмат маҳкамаси ходимлари Умар билан алоқа ўрнатишди. Икки ўртада шартнома тузилди. Мулла Умар мужоҳидларга қарши курашадиган, улар эса уни қурол-аслаҳа, озик-овқат ва кийим-кечак билан таъминлаб турадиган бўлишди. Ҳақиқатан ҳам Исломобод махсус хизмат маҳкамаси икки мингдан зиёд толибонларни шакллантиришда

унга ҳар томонлама ёрдам берди. Мулла Умар уларнинг бу ҳаракатлари Афғонистонни қайтадан истило этилиши ва Навоз Шариф хаёл қилган Ислом давлатлари федерациясини ташкил қилиш билан боғлиқ эканлигини яхши тушунарди. Аслида мулла Умар Навоз Шарифнинг мақсадини қўллаб-қувватлади. Чунки, мамлакат тепасидан мужоҳидлар кетгач, режалаштирилган янги Афғонистонга ўзи раҳбар бўлиб қолишига ишонарди.

Ҳар томондан моддий рағбатлантириб турилган толибонлар дастлаб Спин Болдоқ чегара ҳудудини босиб олишди. Орадан кўп ўтмай Қандаҳорни эгаллашди. Бир йил давомида толибонлар бутун мамлакатнинг ярмида ўз ҳукмронлигини ўткази бошлашди. Жадал суръатларда олға интилиш бир қатор хорижий мамлакатларнинг махфий хизмат маҳкамаларини қизиқтириб қолди. Улар мулла Умарни қўллаб-қувватлаб, ёрдам кучларини ҳам юборишди. Ташқи кучларнинг аралашуви Исломбод, Навоз Шарифнинг қитигига тегса ҳам уруш бир ёқли бўлгунча тишини-тишига қўйиб туришга мажбур этди.

Толибонларнинг мамлакат пойтахтига яқинлашиши Раббоний ҳукуматини ҳам ташвишга солиб қўйди. Ҳукумат қўшинларининг мулла Умарга қарши уюштирган ҳужумлари ҳеч қандай ижобий самара бермай қўйганди. Раббоний аскарларини толибонларнинг кун сайин ортиб бориши, тўсиқларни янчиб ўтиши саросимага солиб қўйганди. Кўплаб хоинлар бир неча минглаб аскарларни толибонлар томонга олиб ўтди. Раббоний толибонлар устидан ғалаба қозонишнинг бирдан - бир йўли Гулбиддин Ҳикматёр билан музокаралар олиб бориш деб билди. Икки томонлама шартнома имзолангандан сўнг Гулбиддин Ҳикматёрнинг қуролланган аскарлари Қобулга кириб келишди.

Пойтахтда вақтинчалик ўзларининг ҳукмронликларини ўрнатишди. Орадан йигирма кун ўтиб, яъни 25

сентябрда тиш-тирноқларигача қуролланган ва бир қатор хорижий мамлакатлар томонидан қўллаб-қувватланган мулла Умар аскарлари Қобулни бир ҳамла билан ишғол қилишди. Раббоний ҳам, Гулбиддин Ҳикматёр ҳам пойтахтни ташлаб чиқишга мажбур бўлишди. Толибонлар ўзлари ҳукмронлик қилаётган жойларда янги тартибларни жорий этишди. Собиқ давлат раҳбарларини, амалдорларни, унга қарши чиқишда гумон қилинган кимсаларни тутиб келишди. Уларни инсон ҳаёлига келтиролмайдиган азоб ва қийноқлар билан жазолашди, бўйин эгмаган ҳамда толибонларни тан олишни истамаган кимсалар отиб ташланди, дорга осилди.

Нажибуллони қўлга олган толибонлар уни сўроқ-савол қилиб ўтиришмади. Шаҳар ўртасидаги майдонга катта дор ясашди ва эр-хотинни бошқаларга ибрат бўлсин, деган мақсадда осиб қўйишди. Мурдалар бир ҳафта мана шу дорда осиглиқ турди. Уларнинг бўйнидаги арқонни узиб ташлашга ҳеч ким журъат этолмасди. Бу билан толибонлар омма ўртасида қўрқув, ваҳима уйғотишни ишташган ҳамда ўзларининг шафқатсиз эканликларини ошкор этишганди. Мулла Умар шаҳардаги тарихий обидаларга, кинотеатрларга, мактабларга ўт қўйдирди. Қобул олов ичида ёнарди. Аёллар, қизларнинг кўчага чиқиши ман этилди, соқолига тиг теккизган эркаклар янги қонунга асосан дарра билан саваланди. Мулла Умар жуда кўп маротаба омма ўртасида толибонлар нотўғри йўлдан кетаётган мусулмонларга ва даҳрийларга қарши кураш олиб боришини таъкидлади. Дарвоқе, унинг томирида ўзларини эркесвар ва мағрур халқ, деб ҳисоблайдиган пуштунларнинг қони оқарди. Отаси ҳам мана шундоқ ғазабкор ва ўта кекчи инсон бўлганди.

Пуштунлар ўзларига моддий ёки маънавий зарар етказган одамни ҳеч қачон кечирмайдилар. Эртами-кечми, ҳар қандай йўл билан ундан ўч олмай қўймайдилар. Бу соҳада улар қонга қон, жонга жон қабилида

иш юритишади. Бу одат не замонлардан бери қабилавий низолар, хун олиш, қуролли тўқнашувлар манбаи бўлиб келган. Мулла Умар ота-боболаридан қолган ана шу удумни пойтахтда яна бир бор такрорлаганди. Унинг барча қонун ва талабларини қўллаб-қувватлаган ула-молар Афғонистонни Исломи Амрилиги, мулла Умарни эса «Амир ул мўминун» деб атай бошладилар.

Пойтахт олов ичра ёнарди. Толибонларнинг янги тартиблари минглаб тинч аҳолининг оху зорига сабаб бўлганди. Халқсевар ва тинчликпарвар кимсалар бундай аянчли аҳволга чидаб туролмадилар. Раббоний, Аҳмад Шоҳ Маъсуд, Абдурашид Дўстум ёниб кулга айланаётган пойтахтни толибонлар қўлидан тортиб олиш мақсадида 11 август куни Мозори Шарифда тўпланишди. Уларнинг мақсади зудлик билан Қобул шаҳрини толибонлардан тозалаш режасини амалга ошириш ва давлатни бошқара оладиган сиёсий ташкилотни шакллантиришдан иборат эди. Шимолий гуруҳ раҳбари Аҳмад Шоҳ Маъсуд пойтахт учун қонли жангларнинг олдини олиш мақсадида Покистондан ташқари ҳар қандай ерда ва исталган вақтда толибонлар раҳбари билан музокаралар олиб бориш учун ҳозир эканлигини айтди. Бироқ аниқ бир тўхтама келолмаган гуруҳ бошлиқлари пойтахт томон юриш бошлашга қарор қилдилар. Уч ҳафта Қобулнинг шимолида оғир жанглар олиб борилди. Маъсудга қарашли бўлган кучлар шаҳар атрофини қўлга олиб, пойтахтга яқинлашганларида имкониятни бой беришди. Улар кутилмаганда ҳар томондан ёпирилиб келган толибонларнинг қақшатқич зарбаларига учрашди.

Тиш-тирноғигача қуролланган толибонларнинг бу ғалабаеи уларнинг шуҳратини янада ошириб юборди. Мулла Умар билан алоқа ўрнатадиган мамлакатларнинг сони бир қадар кўпайди. Энди ёрдам кучлари тинимсиз етиб келарди. Ҳатто аллақачонлар бу ерга келиб ўрнашиб олган Усама бин Ладен ҳам мулла

Умарни рағбатлантириб турди. Унинг ғалабаларидан илҳомланган ва руҳланган бин Ладен ўзининг қизларидан бирини мулла Умарга никоҳлаб берди. Бу эса уларни бир-бирига янада яқинлаштириб, қон-қариндошлиқ ришталари билан жипслаштириб боғлаб ташлади.

Халқнинг кўпчилик қисми Гулбиддинни ўзларининг халоскори сифатида қабул қилганди. Саркарда одамларни ўз ортидан эргаштириш қобилиятига эга эди. Аммо мағлубиятга учрашини сезган Гулбиддин Ҳикматёр ва унинг разведка ишлари бўйича маслаҳатчиси Башир ўзларининг ҳаётлари ҳақида қайгуриб қолишди.

Мулла Умарнинг мамлакат тепасига келиши Эргашбой учун кутилмаган бахт эди. Толибонларнинг ҳар бир ғалабаси катта тантана ҳисобланарди.

Юрагида мулла Умарга ўзини яхши кўрсатиш истаги уйғонганди. У жануб сари юриш бошлаган толибонлар тез кунлар ичида Мозори Шарифни эгаллашига шубҳа қилмасди. Толибонлар шаҳар ва қишлоқларни ҳеч қандай қаршиликсиз қўлга киритиб, олға интилишарди.

Ярим тунда автоматлардан отилган ўқ овозларини эшитиб, чўчиб уйғонган Эргашбойнинг хаёлида толибонлар яқин келиб қолишдимикин, деган ўй яшин мисоли чақнаб ўтганди. Ёнида турган автоматини қўлга олиб, ташқарига чиқди. Ухлаб ётган жангарилар ҳам отишма овозидан уйғонишганди. Худди икки қарама-қарши куч бир-бири билан курашиб, жон олиб, жон бераётгандек. Одиловнинг юрагини қувонч эгаллаганди. Уларни қандай тантана билан кутиб олсам экан, деб ўйлади. Аммо орадан кўп ўтмай отишма тўхтаб қолди. Борлиқ яна тунги сукунат қўйнига чўмди. Бу орада Саманганга яқин бўлган қишлоқ хонадонларидан бирида ўғил туғилганлиги муносабати билан кўкка ўқ узилганлигини билди ва бўшашган ҳолда хонасига кириб кетди.

САМАНГАН

Эргашбой иккиланиб қолди. Чегечининг топширини бажариш керакми ёки Баширнинг «дори»сини сотиб бериши керакми? Қайси бирини олдин бажаришни билмасди. Чегечи яширинча Вадим Вольфович билан алоқа қилаётганини билса, ғазаби кўзиб, ҳар томонлама қисиб қўйиши мумкин. Баширнинг топширини адо этмаса боши балога қолади. Нима қилганда ҳам унинг юртида яшаяпти. Истаган пайтда бирорта баҳона топиб, бу ердан ҳайдаб чиқариши ёки одамларига айтиб лагерга қўққисдан ҳужум уюштириб қолиши ҳеч гап эмас. Эргашбой бу масалани қандай ҳал қилишни билмай боши қотди. Ниҳоят, у бир қарорга келди. Ҳар иккисини ҳам «дори»сидан қўшиб жўнатади. Шунда унинг пинҳона ишидан Чегечи хабар топмайди.

Эргашбой Абдуллоҳга кўнғироқ қилиб, Вадим Вольфович катта миқдорда «дори» сўраётганини билдирди.

- Сизга асраб қўйган юз килограмм тоза «дори»м бор!
- деди у Эргашбойга. - Шуларни пуллаб берсангиз каминани хурсанд қилган бўлардингиз. Йигитларингизнинг қишки озиқ-овқати шунинг ҳисобидан!

- Рус биродаримиз бизнинг «дори»мизни азалдан хуш кўрадилар. Лекин орамизда андаккина тушунмовчилик бўлиб, алоқамиз узилиб қолганди. Одамларим шу алоқани тиклашга ҳаракат қилишмоқда!

- Айни муддао, ҳар қандай йўл билан ўрис биродарингизнинг кўнглини олинг. Беш-олти килограмм тозасидан жўнатаман. Буни совға тариқасида беринг!

- Хизматингиздаман, ҳазратим!

- «Юк» бугун йўлга чиқади.

Тонг ёришмай Абдуллоҳнинг одамлари «юк»ни олиб келишди. Эргашбой меҳмонларни кузатиб қўйгач, ўзига яқин йигитларини чақириб, «юк»нинг бир қисмини Қирғизистон орқали Ўзбекистонга ўтказиш тўғрисида

Исҳоқжон НИШОНОВ

топшириқ берди. Бу гап қанчалик сир сақланмасин, Гофурнинг қулоғига етиб борди. Бу унга қаттиқ алам қилди. Ўзини ўйиндан четлатилган, деб ҳисоблади. Юрагида Эргашбойга нисбатан алам ўти ёнди. «Бу ишинг учун қон қусасан, ўша лаънати бошлиғинг олдида шармандангни чиқараман. Бир-бирингни итдай талатаман. «Юк» Россияга етиб бормаиди», деб қасам ичиб, Эргашбойнинг ҳузурига кирди.

- Мен Эронга ўтиб келмоқчиман, - деди қўрбошига. - Ҳомийларимиз ой охирида озиқ-овқат жўнатишга сўз беришганди.

Гофур бу тўғрида икки кун аввал Эргашбойга айтганди. Шу сабабли қўрбоши унинг Эронга ўтишига розилик берди. «Юк»ни жўнатаётганимни билмагани маъқул», деб ўйлади.

- Қачон йўлга чиқасан?
- Вақт тигиз, ҳозир жўнамоқчиман!
- Бирор ҳафта турсанми?
- Ишим битса қайтаман!

- Шошилма, Нурбек жаноблари билан гаплаш, каттароқ пул жўнатсин! Қиш кириб келяпти, аҳволимиз яхши эмас.

Эргашбой унга изн берди. Гофур йўлга тушди. Қўрбоши айгоқчисини чақиртирди.

- Изига туш, қайси сўқмоқдан кетганини аниқла!

Гофур орқасига одам тушганидан беҳабар бўлса-да, гумони бор эди. Шу сабабли Эронга элтувчи сўқмоқдан юрди. Куёш ботди, қош қорайди, икки қадам нарини кўз кўрмайдиган бўлганда изига бурилди. Айғокчи Эронга кетаётганига ишонч ҳосил қилиб лагерга қайтганди. Гофур Қирғизистонга элтувчи йўлга тушиб олди. У «юк» олиб борувчилар «Аждар гор»да тўхташини биларди. Шу сабабли тинимсиз йўл босди. Форга Эргашбойнинг одамларидан вақтлироқ етиб борди.

«Юк» орқалаган одамлар икки киши эди. Улар қош қорайганда йўлга чиқишганди. Бир-бирлари билан суҳ-

«АФҒОН ШАМОЛИ» - 4

батлашиб боришарди. Шу сабабли ғорга Ғофурдан анча кейин етиб келишди. Бу пайтда тонг ёришганди. Ғофур уларни кўриб, ўзини панага олди. Яқин келишганданиди. Булар тўдабошининг содиқ ва ишончли йигитларидан Мирсодиқ билан Абдусамат эди. Улар билан тиллашиб бўлмасди. Айниқса, Мирсодиққа ишониш қийин эди. Иккиси ғор оғзига келиб, ёнбошлади. Чарчашгани билиниб турарди. Вақт тигиз, Қамбарнинг одами келиб қолиши мумкин. Ғофур қўлига ханжар олиб, оёқ учида юриб бекинган жойидан чиқди. Абдусамат ухларди, Мирсодиқ кўзларини юмиб ётарди. Ғофур сас чиқармай уларга яқинлашди. Мирсодиқнинг оғзига кафтини босди. Кўрқувдан косасидан ирғиб чиққан кўзлари Ғофурга тушди. Нимадир демоқчи бўлди. Жон ҳолатда типирчилади. Ғофур унинг бўғзига ханжар урди. Мирсодиқнинг қони тошларни қизил рангга бўяди. Абдусамат ҳамон ухларди. Ғофур тошлар устида қонли из қолдириб, жасадни ғор ичига олиб кирди. Қайтиб чиққанда Абдусамат уйғонмаганди. Ғофур оёғи билан тепганда кўзларини очди. Кекиртағига ханжар тираб турган таниш юзни кўрди.

- Ғофур! - овози титраб чиқди.
- «Юк»ни ким олиб кетади? - сўради Ғофур.
- Қамбарнинг одами, - зўрға жавоб қилди Абдусамат.
- У қачон келади?
- Буни айтмаган...
- Исми?
- Билмайман..

Ғофур қон қотган ханжарни унинг кекиртағига ботирди. Териси шилиниб, қон чиқди. Абдусамат ингради.

- Худо ҳаққи, билмайман! Ким келишини бизга айтмаган!

Ғофур ишонди.

Тошларга Мирсодиқнинг қони сачраганди. Ғофур ёнидан сув идишни олиб, Абдусаматга узатди.

Исҳоқжон НИШОНОВ

- Бир дақиқа муҳлат, тошларда қон қолса, сеники ҳам шу тошларни қизил рангга бўяйди!

Абдусамат икки қўллаб тошларни ювди. Ғофур соати-га қараб турди. Эллиқ саккиз сонияда тошларда қон қолмади..

- Яхши! - олқишлади Ғофур. - Сен билан ишласа бўлади. «Юк»ни кўтар!

- Қасққа?

- Берган саволинг сени жаҳаннамга етаклайди, тундундингми?! Яшашни истасанг, буйруғимни сўзсиз бажар!

- Мени ўлдирмайсизми? - Абдусамат бу гапни илтимос тарзида айтди.

- Агар садоқат билан ишласанг, жонингга қасд қилмайман!

- Қасам ичайми?

Ғофур тўхтади.

- Қасам, нима деб ичасан?!

- Худо урсин, дейман!

- Худони тинч кўй, у сени аллақачон урган!

- Унда айтинг, мен такрорлайман!

Ғофурни ўй босди, бир фурсат ўтиб, дилига келган сўзларни айтди.

- Шу соатдан бошлаб, ўзимнинг янги бошлиғимга хиёнат қилсам, унга нисбатан кўнглимга ёмон ўй келтирсам, айтган топшириғини бажаришдан бўйин товласам, ўртамиздаги сирни бегоналарга ошкор қилсам - ўлимимга розиман!

Абдусамат унинг сўзларини овози титраб такрорлади.

- Биласан, қасам муқаддас нарса, бузадиган бўлсанг кечирмайман. Бошингга итнинг кунини соламан. Дунёга келганингга пушаймон бўласан!

- Хотиржам бўлинг, шу соатдан бошлаб тугишганингиздай хизматингизда бўламан! - Абдусамат қўлини кўксига қўйди.

Улар бир-бирлари билан маъноли кўз уриштириб,

Бишкек томонга йўл олишди.

* * *

Эргашбой одамларининг қайтиб келмаганидан ҳавотирда эди. Қамбар билан алоқа ўрнатишга кўп уринди, бироқ натижа чиқмади. Ташвиш ва шубҳа уммони тўдабошини дақиқа сайин комига тортарди. Ўт бўлиб ёнаётган қалбига таскин-тасалли берувчи юпанч йўқ эди. Бир ёндан Вадим Вольфович, иккинчи томонда Абдуллоҳ кўзига кўринарди. Бугун бўлмаса эртага, уни қисти-қафасга олишади. Бири «дори» келмаяпти деса, иккинчиси пулни тўла, дейди. Бундай совуқ хабарни эшитиш Эргашбой учун чўққидан ўзини жарга улоқтириш билан баравар. Ахир Қамбарга ишониб, озмунча «дори» жўнатдимми? «Юк Вольфовичнинг қўлига етиб бормаган», дея ўзига ўзи таскин изларди Эргашбой. Одамлари қўлга тушиб қолганда, Қамбар ўша заҳотиёқ хабар жўнатарди. Вадим Вольфович эса хиёнат қилмайдди. Ёки Қамбар алдадимми? Юк етиб борганда ҳозиргача пули чўнтагида бўларди. Мирсодиқ билан Абдусаматга нима бўлди? Эргашбой бошида айланаётган ваҳимали ўй-хаёлларга жавоб тополмай юрган кунларнинг бирида Қамбар хабарчи жўнатди.

- «Юк» етиб келмаяпти, хўжайин! - деди хабар келтирган одам.

Эргашбой игна устида ўтиргандай сапчиб турди.

- Нега етиб бормайди. Жўнатганимга бир ҳафта бўлди-ку!

- Бир ҳафтадан бери Қамбарбек йўл пойлаяпти!

Эргашбой тўлғоқ тутган аёлдай ўзини қасрга қўйишни билмасди. «Дори»нинг етиб бормаслиги унинг учун катта йўқотиш эди. Кўз олдига ҳамиша силлиқ гапириб, ора-сира заҳрини сочадиган, бир ғазаб отига минса, қондан бошқа нарса кўзига кўринмайдиган Абдуллоҳ келди. Гўё қаршисида туриб «Пул қани?», деб сўраётгандай туюлди.

Эргашбой одамларининг етиб бормаганига сабаб топди. Йўлдан адашган, бирор жарга қулаб тушиб ўлган ёки қашқирлар еб кетган! Аммо «дори» йўқолмаса бас, деб ўйлади. Шу кунгек тоғ йўлини яхши биладиган одамларидан бештасини чақириб, Мирсодиқ билан Абдусаматнинг изидан «Аждар ғор»га боришни буюрди.

- Ҳар бир жарликни, ҳар бир ғорни, синчиклаб кўздан кечиринглар. Жарга тушган бўлсалар ҳам, қашқирлар еб кетган бўлса ҳам «юк» қолади. Топмагунча орқаларингга қайтманглар!

Изқуварлар ўзлари билан болта, арқон ва бир ҳафталик озиқ-овқат олиб йўлга тушишди. Тўдабоши одам ҳидини яхши биладиган Санжарни уларга қўшиб берди. У йўл бошловчи бўлиб олдинда борарди. Бурни ерга теккудай энкайиб, ўт-ўланларни, тошу тупроқларни искаб, туядай лўкиллаб чопарди. Унинг димоғи бир ҳафта аввал юрган одамларнинг исини ололмасди. Икки кун аввал ёққан ёмғир ҳидни кўтарганди. Шундай бўлса-да, ҳар бир ҳандақни, ҳар бир жарни кўздан кечиришарди. Жарларга арқон ташлаб тушишарди. Ниҳоят, «Аждар ғор»га етиб келишди. Шунда Санжарнинг димоғига қўланса ҳид урилди. Шериклари исни пайқашмаганди. У қўлини кўтариб, орқадагиларга тўхташ ишорасини қилди.

- Ўлган одамнинг иси келаяпти, - деди бурни билан ҳавони искаб.

- Ўлган одамнинг? - ҳайрон бўлишди шериклари, - Қаердан?

Санжар қўли билан ғорни кўрсатди.

- Икки чақирим наридан!

Жангарилар бир-бирларига қарашди. Бурунлари билан ҳавони қанчалик ҳидлашмасин, Санжар сезган исни олишолмади. Улар эҳтиёткорлик билан йўлда давом этишди. Ғорга саноқли қадам қолганда бирдан ҳаммалари ҳушёр тортишди. Санжар сезган

«АФҒОН ШАМОЛИ» - 4

ҳид энди уларнинг ҳам димоғига урилганди. Ҳам-малари саллаларининг учи билан оғиз-бурунларини тўсишди. Санжар ғор огзида тўхтади.

- Ҳид ичкаридан келяпти, - деди горни кўрсатиб.

Ичкарига киришга ҳеч кимнинг юраги бетламади. Ноилож Санжар жазм этди. Агар жасадлар ҳақиқатан ҳам ўз одамлариники бўлса, «юк»ни топиб боришса, Эргашбойдан нафақат мақтов, балки мукофот олишлари аниқ. Ғор ичи қоронғу эди. Ҳеч нарса кўринмасди. Ун дақиқалар ўтиб, Санжар сасиб, қуртлаб кетган жасадни судраб чиқди. Бўғзидаги жароҳат уни қасддан ўлдирилганлигини билдирарди.

- Шериги қани?

- Ичкарида бошқа жасад йўқ, бир ўзи экан! - жавоб қилди Санжар.

- «Юк»чи?

- Тополмадим!

- Қайтиб кир! - маслаҳат берди жангари.

- Мен ҳамма ёқни тинтиб чиқдим, ишонмасанг ўзинг кир!

Ичкарига киришга ўзгаларнинг юраги чопмади.

- Абдусамат қаерда қолдйкин?

- У Мирсодиқни ўлдириб, «юк»ни олиб қочган!

Улар Мирсодиқнинг ёнидаги қуролни ва хорижда тайёрланган қалбаки паспортини салласига ўраб, орқага қайтишди. Буни Эргашбойни ишонтириш учун кўрсатиладиган далил, деб билишди.

Тўдабоши «юк»нинг йўқолганлигини, Мирсодиқнинг ўлдирилганини эшитиб, олов ичида қолгандай типирчилади. Унинг қотилини Абдусамат, деб билди. Ишонган одами Мирсодиқни ўлдириб кетганига чидаёлмади. Абдуллоҳга нима деб жавоб қилишни ўйлади. Ўз огзи билан «юк»ни жўнатдим, деб ўша куни қулогини қиздириб қўйганди. Бир йил итдай ишласа-да, қарзини қайтаролмайди.

Эргашбой на хонасига, на ташқарига сиғарди. Қани энди ўша сотқин Абдусаматни ушлаб, оёғининг остига келтириб ташлайдиган бир мард топилса! Тириклай терисини шилиб, бошини қозонда қизиб турган мойга ташлаб, худди этни қовургандай қовуриб хуморидан чиқарди. «Йўқ, мендан қочиб қутулмайсан, ерга кирсанг қулоғингдан, осмонга чиқсанг оёғингдан тортиб оламан. Тирик эканман, ер юзида яшаёлмайсан!» Қасос ўти юрагини ёндираётган Эргашбой энг ёмон сўзларни тилига олиб қасам ичди.

Ю Р Т Д А

Ҳанифа опа қизини Воҳидга кўшиб, Афғонистонга жўнатганидан сўнг, кўнгли бозорга чиқишни тусаб қолди. Эргашбой томонидан совға қилинган пул унинг юрагига шайтон мисоли жойлашиб, кўчага судрарди. Яқин орада кўлига бу қадар катта миқдорда пул тушмаганди. Ҳар куни кўни-кўшниларига бели букилмаган долларларни кўз-кўз қилишдан эринмасди.

Ҳанифа опа Эргашбой билан дастлаб шаҳарда ўзининг жиноий гуруҳини ташкил этган кезлари танишганди. У мелисаларнинг кўзидан яшириниш мақсадида бу хонадонга кириб, бир-икки кун тунаб кетарди. Ҳар келганда опани қуруқ қўймасди. Чўнтагидан пул олиб, кўлига тутқазарди. У пайтларда Сора ўн ёшли қизча эди. Мактабга қатнарди.

- Иним Эргашбой, сиз бизга кўп яхшилик қиялпсиз. Мендан қайтмаса Худодан қайтсин. Бу яхшиликларингизни вақти келганда узаман. Узолмасам, мана Сорахон бор! Шу қизим сизники! - деганди.

Ҳанифа опанинг ўшандаги гапи Эргашбойнинг миясига қўрғошиндай қуюлиб қолди. Ҳар гал келганда қизга бошқача кўз билан боқарди. Унга кийимлар, тақинчоқлар совға қиларди. Булар Ҳанифа опага ваъ-

дасини эслатиб турарди. Ниҳоят, Эргашбой қизнинг кучоғига киришга аҳд қилди. Кечки пайт бир кучоқ совға-саломлар кўтариб, Ҳанифа опаникига кириб келди. Бирга овқатланишди. Уй эгаси тўдабошининг мақсадини тушунганди. Уни зориқтирмади. Уй ичига жой қилди. Ортидан оқ кўйлак кийдириб қизини киритди. Соранинг бўйи куёвнинг кўкрагидан ҳам келмасди. Эргашбой унга ачинмади, балки шундай гўдакни кучоғида олиб ётишдан завқланди. Юраги энтикиб кетди. Чўнтагидан тилло узук чиқарди.

- Қўлингизни беринг!

Қиз қўлини узатмади. Эргашбойнинг ўзи унинг қалтираб турган қўлидан ушлади. Бармоғига узук солди.

- Муборак бўлсин! - У Соранинг ёниб турган юзидан муччи олди. Дадилланиб, кийимларини ечди. Кўрпага кираётиб Сорага деди;

- Сиз ҳам ётинг, тун ярим бўлди!

Қиз тақдири отаси тенги шу одамнинг қўлида эканлигини, қачондир қовушишларини биларди. Онаси қулоғини кўп қиздирганди. Киришидан аввал «акангни хафа қилма, кўнглини ол», деб тайинлаганди. Сора келмади. Эргашбойнинг ўзи ёнига борди. Бошидан рўмолини олди, кўйлагини ечди. Қизнинг оппоқ бадани ой нурида ялтиради. У Сорани кўтариб, кўрпага ётқизди. Чироқни ўчирди. Бағрига тортмоқчи бўлганда эшик тақиллади. Ҳанифа опанинг овози келди.

- Эргашбой, сизни ташқарида биров чақиряпти! - деди.

Эргашбой оҳ урди, ўрнидан турди. Кўчага чиқди, келгувчини таниди. Ўз одами Саттор эди.

- Нима гап, нега келдинг? - аччиқланиб сўради тўдабоши.

- «Мент»лар идорамизни босди, сизни излашяпти!

Эргашбойнинг ичига муз кирди, кўркувдан титради. Ичкарига қайтмади. Шу кетганича бу хонадонга қайтиб

Исҳоқжон НИШОНОВ

кирмади. Одамлари орқали Ҳанифа опадан хабар олиб турди. Пул ва бошқа совға-саломларни жўнатди. Эргашбой Афғонистонга ўтганда Сора ўн уч ёшга тўлганди. У мактабга қатнамай қўйганди. Қачондир Эргашбойнинг одамлари келиб, олиб кетишини кутарди. Тўдабоши қизни олиб ўтиш тўғрисида бир-икки ўйлаб кўрди. Одамлари Ҳанифа опанинг уйига тез-тез келиб, қурол-аслаҳа ва ўқ-дориларни ташлаб кетишарди. Бундан бир ой аввал келган одам бир неча дона граната олиб келган, яқин кунларда Сорани олиб кетишини айтганди. Ҳанифа опа ўша одамнинг йўлига кўз тикадиган бўлди. Воҳид келиб ўн дона гранатани ташлаб, қизини олиб кетгандан кейин опанинг елкасидан тоғ қулагандек бўлди.

У энди Воҳид айтган одамнинг келишини кутарди. Унинг гапига қараганда бир ҳафта ичида ўша одам уйдаги граната ва қуролларни олиб кетиши лозим эди. Шу сабабли Ҳанифа опа кўчага камроқ чиқар, чиққанда ҳам тезда қайтарди. Эшик тик этса, юраги бир қалқиб тушарди. Ниҳоят, ўша кимса келди.

- Эргашбойдан сизга салом опа, - деди нотаниш киши остонадан кириб келиши биланоқ.

- Сорахон етиб олдимми?

Келгувчи Сорахоннинг кимлигини билмасди. Бу ҳақда унга бирор гап айтишмаганди. Нима дейишни билмай қолган одам бир оз ўйланиб деди:

- Етиб бордилар!

- Йўлда қийналишмадимми?

- Хавотир олманг, ҳаммаси жойида!

- Илоҳим, тинч бўлишсин.

- Мен «юк»ни олиб кетгани келдим, опа!

- Жуда яхши-да, қани сўрига ўтиринг, йўл босиб келгансиз, бир пиёла чой ичинг!

- Раҳмат, қайтишим ксрак. Тошкентда дўстларимиз кутишмоқда.

- Шунақами? Ишингиз зарур бўлса нима ҳам дердим,

укажон!

Ҳанифа опа уй ичиға кириб кетди. Вели букилиб, иккита сумкани кўтариб чиқди.

- Оғиргина экан, қийналиб қолмайсизми?

- Йўлга чиқиб олсам, у ёғи бир гап бўлар, опа!

Йигит сумкаларни очди. Уларнинг бирида гранаталар, иккинчисида портлатгич мосламалар жойлаштирилганди.

Шу пайтда кўча эшиқ тақиллаб қолди. Ҳанифа опа эшиқ томон юзланди. Йигит гранаталардан бирини қўлига олди-ю, сумканинг оғзини беркитиб, уларни сўри остига яширди. Бу орада эшиқ яна тақиллади. Ҳанифа опа меҳмон билан кўз уриштириб олгач, эшиқ томон юрди.

- Мана ҳозир, кетяпман!

* * *

Телефон кўнғироғи эшиқ тутқичини ушлаган подполковникни орқага қайтишга мажбур қилди.

- Бу милицияданми? - нотаниш одамнинг паст, айни дамда ҳаяжонли овози келди.

- Эшитаман, - деди Абдураҳмон Холиқов .

- Мен Воровский кўчасиданман. Кўшнимизнинг уйига нотаниш одам келди. У шубҳали кўриняпти.

- Бир ўзими?

- Шундай.

- Ҳозир етиб борамиз!

Абдураҳмон Ҳанифа опанинг уйига Эргашбойнинг одамлари яширинча келиб туришидан, қизи Сорани эса яқинда олиб кетишганидан хабар топганди. У маҳалланинг ишончли одамларидан бирига уйни назоратга олишни, зарур пайтда кўнғироқ қилишини тайинлаганди. Подполковник ёрдамчисини олиб, манзилга жўнаб кетди. Кўча бошида кўнғироқ қилган одам уларни кутиб олди.

- У қачон келди? - сўради Холиқов.

Исҳоқжон НИШОНОВ

- Яқиндагина, қарашлари шубҳали. Бу ернинг одами-га ўхшамайди.

Абдурахмон кўча эшикни тақиллатди.

Ҳовлида икки нафар қизалоқ арғамчи учиб, қўшиқ айтиб ўйнашарди. Улар ичкарига кириб келган милиция ходимларига аҳамият беришмади. Абдурахмоннинг хаёли болаларда эди. Уларни ҳовлидан чиқариб юборишни ўйларди. Жангари безовталаниб, типирчилай бошлади. Бошлиқлари унга катта ишонч билдириб, Ҳанифа опанинг уйига яширилган «юк»ни керакли одамларга топширишни тайинлашганди. Уни ўқ-дори-лар билан қўлга тушиши мумкин эмасди. Тутиб олиш-гудек бўлса, бошлиқларининг кирдикорлари, мана шу «юк»ни қабул қилиб оладиган кимсалар ҳамда уларнинг режалари барбод бўлиши мумкин эди. У шундан ҳавотирга тушиб, ўзини қўярга жой тополмай қолди. Жангарининг олдида биргина йўл - рўпарасидаги милиционерларни ўлдириш ёки қизлардан бирини гаровга олиб, қочиб кетиш. Афсуски, ёнида қуроли йўқ. Уни халтага солиб қўйганди. Милиционерларнинг яқинлашиб келаётганини кўриб, халтадан бир дона гранатани олди. Милиция ходимлари меҳмоннинг ёнида граната борлигини хаёлларига келтиришмаганди.

- Яқинлашма! - меҳмон икки сакраб қизалоқларнинг ёнида пайдо бўлди ва улардан бирининг бўйнидан маҳкам бўғиб олди. - Яқинлашсанг, ҳаммангни портлатиб ташлайман!

Жангарининг кучоғида қолган қизча чинқириб йиғларди.

- Йўлдан қоч! - яна қичқирди жангари милиционерларга.

- Гранатани ташла! - буюрди Абдурахмон.

- Йўлдан қоч, дедим сенларга, акс ҳолда ҳаммангни портлатиб юбораман. - Жангари қизалоқни судраб, юк халтаси томон юрди. Унинг важоҳати шу қадар хунук ва даҳшатли эдики, қўлидан ҳар нарса келиши мум-

кинлигини билиш қийин эмасди. Қизчанинг нафаси бўғилиб, овози чиқмай, ранги кўкариб, кўзлари тепага битиб қолди. Ўлиб қолиши ҳеч гап эмасди.

- Болани қўйиб юбор! - Абдурахмон қандай қилиб бўлса-да, қизни унинг чангалидан қутқаришни ўйлади. Бироқ кўзи қонга тўлган жангари унинг талабини қабул қилмади. Подполковник шеригига қаради. Улар бир-бирларини кўз қарашларидан нима қилиш лозимлигини тушунишди. Абдурахмон орқага чекинди. Эшик очиқ эди. Беш-олти қадам юрса, кўчага чиқиб олиши мумкин. Лекин бунга йўл қўйиб бўлмасди. Икки халта ўқ-дори, граната билан кўчага чиқиб, бирорта машинага ўтириб, кўздан яшириниши ҳеч гап эмасди.

Жангари халталарни олиб, эшик томон юрди. У қизчанинг сочларини билагига ўраб олганди.

Бошлигининг мақсадини тушунган сержант яшин тезлигида жангарига ташланди. Гавдаси билан итариб юборди. Қизнинг бир тутам сочи унинг чангалида қолди. Жангари қўлини граната халқаси томон қўзди, аммо етмади. Икки қадам нарига бориб йиқилди. Бироқ ўзини йўқотиб қўймади. Мушукдай сакраб, ўрнидан турди. Сержант яна унга ташланди. Икковлари олишиб кетишди. Жангари бақуват эди. Милиционерни тепиб юборди. Бу орада Абдурахмон болаларга «қочинглар», деб уларни кўча эшик томон суриб юборди. Афсуски, кўрқиб кетган болалар нима бўлаётганини тушунмай, деворга суяниб, дағ-дағ титраб туришарди. Ҳанифа опа эс-ҳушидан айрилган одамдай турган жойида қотиб қолганди. Кейин ўзининг кимлиги ёдига тушиб, тандир томон чопди. Йўғон таёқни олиб келиб, милиционерлардан бирининг бошига урмоқчи бўлди. Бу орада Абдурахмон жангарининг остида типирчилаб ётган шеригига ёрдамга ошиқди. Подполковник унинг устига ўзини отганда, жангари гранатанинг халқасини тортишга улгурганди. Абдурахмон унинг қўлини қайи-

ришга ва гранатани гавдаси остига жойлашга улгурди. Граната портлади. Даҳшатли овоз еру кўкни титратиб юборди. Ҳийилган тупроқ том баробар кўтарилиб, атрофга сочилди. Портлаш тўлқини Ҳанифа опани келган жойига улоқтириб юборди. Болалар ерга йиқилишди. Портлаш жойида одамнинг қулочи етмайдиган ўра ҳосил бўлганди. Уч одам унинг ичида тўнтарилиб ётарди. Жангарининг бир қўл-оёғи танасидан ажраганди. Узилган оёқ кўча эшик олдига бориб тушганди. Қўл эса тупроқ остида қолганди. Сержантнинг қорни ёрилиб, ичаклари чиқиб тупроққа қоришиб кетган, лекин тирик эди.

Абдурахмоннинг бундай ҳолатга биринчи тушиши эмасди. Тўрт йил аффондаги урушда бўлиб, бундан-да даҳшатли воқеаларни бошидан кечирган, бир неча бор оғир жанглarda яраланиб, тирик қолганди. Шу сабаб ўзини йўқотмади. Гранатанинг бир парчаси қорнининг пастки қисмини йиртиб ташлаганди. Тери остидаги чарв бутунлиги сабабли, ичаклар ташқарига чиқиб кетмаганди.

Сержант эндигина йигирма беш баҳорни қаршилаганди. Граната икки қўлининг тирсагидан тепа қисмини узиб ташлаганди.

- Ҳўзингни қўлга ол, Искандар! - Абдурахмон кўйлагини йиртиб, шеригининг ярасини боглаб, ўрадан олиб чиқди. Бу орада қўни-қўшнилар ҳовлига кириб келишганди.

САМАНГАН

Йўлда Чўтирни тутиб олишди. Худди оёғи остидан чиққандек тўртта қуроли одам уни ўраб олди. Юзларига ниқоб таққанлиги сабабли уларнинг кимлигини билиш қийин эди. Чўтир йигитларнинг бошидаги салла ва устиларидаги кийимларидан «толибонлар бўлса керак», деб ўйлади. Эргашбой «толибонлар бизнинг яқин

биродарларимиз», деб кўп гапирганини эслади. Қолаверса, лагердаги жангариларни озиқ-овқат билан айнан толибонлар таъминлашидан хабардор эди.

- Кимсан? Қаёққа кетяпсан?!

Нотаниш кимсалар бир-бирлари билан кўз уриштириб олишгач, Чўтирга шундай савол беришди. Унинг тили айланмади. Қўрқувдан дағ-дағ титрарди. Ниқобли кимсалар иккинчи бор сўрашганда жавоб беришга мажбурлигини ҳис этди.

- Эргашбойнинг йигитиман!

- Қайси Эргашбой? - бегона одамлар ҳайрон бўлиб яна саволга тутишди.

«Наҳотки, булар Эргашбойни танишмаса ёки мени синашяптими», деган ўй Чўтирнинг хаёлига келди. Куролли кимсалар бир зум жим қолишди. Уларнинг сукутда туришини Чўтир ўзича таҳлил қилди ва бошлигини «толибон»ларга яқиндан таништирмақ мақсадида қўшиб қўйди:

- Ўзбекистондан ўтган Эргашбойни-да!

Шундан кейин улар Чўтирга хавотирли нигоҳ ташлашди. Эргашбой тўғрисида эшитишганди. Ашаддий рақиблари бўлмиш мулла Умар билан ҳамтововқлигини билишарди. Ҳатто одамлари унинг аскарларига қўшилиб жанг қилишаётганидан ҳам огоҳ эдилар.

- Қаёққа кетяпсан?

- Сизлар кимсизлар? - Чўтир уларнинг кимлигини билишга қизиқди.

- Биз мулла Умарнинг йигитларимиз!

- Ўзимизники экансизлар-ку, нега шуни олдинроқ айтмадиларинг? - Чўтир ўзига келди.

- Биз сени танимасак, хавотирландик-да!

- Ҳа, эҳтиёт бўлган яхши, танимаган одамга ишониб бўлармиди!

- Лагердан қочдингми? - уни саволга тутган бояги новча йигит Чўтирнинг мақсадини билишга қизиқди.

- Йўғ-е, нега қочар эканман, Эргашбойнинг содиқ

Исҳоқжон НИШОНОВ

Йигитлариданман-ку!

- Унда ярим тунда қаёққа кетяпсан?
- Хўжайин муҳим топшириқ бердилар, - деди овозини пасайтириб.
- Топшириқ, қанақа топшириқ? - қуролли йигитларнинг қизиқиши ортди.
- Бу сир, айтиш мумкин эмас!
- Аҳмоқ, ахир сен бизнинг одамимизсан-ку, мақсадимиз бир бўлгач, гап яшириб нима қиласан? Қўрқмай айтавер. Қўлимиздан келса ёрдам берамиз.
- Қўлларингдан-ку келмайди, аммо бир ишда менга ёрдам беришларинг керак, - Чўтир ўзини дадил ҳис этарди.
- Қандай ёрдам, айт, ҳозироқ бажарамиз!
- Гап ўртамизда қолсин.
- Албатта!
- Мен Абдурашид Дўстумнинг олдига кетяпман. Йўлни кўрсатиб қўйсаларинг?
- Дўстумнинг олдига? Нима, у билан сулҳ тузмоқчимисан? - ҳайрон бўлди йигитлар.
- Пинҳона аскарларининг сафига кириб олмоқчиман!
- О, иштаҳанг карнай-ку, биродар. Биласанми, Эргашбойнинг одами эканлигингни билса, у сени нима қилади?
- Биламан, аммо сездирмайман. Гўёки Эргашбойдан жабр кўрган одамдай кўз ёш тўкаман, - болаларча фикрлаб деди Чўтир.
- Оғир ишни бўйнингга олибсан, йигит. Ҳай, бориб унинг йигитлари сафига қўшилиб ҳам олдинг дейлик, кейин нима қилмоқчисан?
- Чўтир орқа-олдига қараб:
- Тинчитаман! - деди.
- Тинчитаман? Қандай қилиб тинчитасан?
- Буниси сир!
- Майли, сенга ёрдам берамиз, яхши йигитга ўхшай-

«АФГОН ШАМОЛИ» - 4

сан, - деди новча йигит. - Биз сени Дўстумнинг аскарлари яшаётган қишлоққача кузатиб қўямиз.

- Раҳмат, биродарлар!

- Қани, кетдик!

Йигитлар Чўтирни ўртага олиб, йўлга тушишди. Улар тоғ-у тошлардан ошиб ўтишди. Кеча ойдин. Тоғ йўлларида юриш хатарли эди, шошилишмасди. Бироқ Чўтир қийналди, тошларга қоқилиб, йиқилиб тушарди. Тонготар пайтида довондан ошиб ўтишди. Пастда ёниб турган гулханлар кўринди.

- Етиб келдикми? - сўради Чўтир пастга қараб.

- Ҳа, етиб келдинг, биродар. Кўриб турганинг Дўстумнинг одамлари бўлади!

- Раҳмат сизларга, яхшиликларингни амиримизга айтаман!

Шу пайт олдинда турган йигит Чўтирнинг қўлларини қайирди. У бақирди:

- Нима қиляпсизлар, қўйиб юборинглар!!

Йигитлар уни ерга ётқизишди, чўнтаklarини тинтишди. Ёнидан финларнинг кичкинагина тўппончаси ва шиша идишчада оқ кукун топишди.

- Қўлимни бўшатишлар, бу ишларинг учун амиримиз сизларни жазолайди! - тинимсиз дод соларди Чўтир. - Қўйиб юборинглар, деяпман сизларга!

- Типирчилама, ҳозир Дўстумнинг олдига борасан! Сени шу ҳолда олиб борсак ишонмайди. Қўл-оёгингни боғлаб, судраб борсак, ишонади, йигитларининг сафига қўшиб олади!

Бу иш Чўтиргга маъқул келгандек бўлди, овозини ўчирди.

- Унда қўлимни секинроқ боғланглар, оғрияпти!

- Чида!

Йигитлар Чўтирнинг қўлларини боғлаб, пастга ҳайдаб тушишди. Аскарлар атрофини ўраб олишди. Бу йигитлар Дўстумнинг разведкачилари эди. Улар душман жойлашган ҳудудларни аниқлаш мақсадида куза-

Исҳоқжон НИШОНОВ

тувга чиқишганди. Ўша куни генерал Маъсуд Шоҳ билан музокара олиб бориш мақсадида унинг олдига кетганди. Разведкачилар жосусни Дўстумнинг ёрдамчиси ҳузурига олиб киришди.

- Сардоримизни ўлдириш тўғрисида сенга ким топшириқ берди? - сўради Ризо Аҳмад.

Чўтир алданганини тушунди.

- Эргашбой, - деди асир гап яширишнинг фойдаси йўқлигини тушуниб. - У мени қийнади, азоблади!

- Бизда сотқинларни сўроқ қилишмайди, уларнинг жазоси ўзи билан! - Ризо Аҳмад Чўтир билан музокара олиб боришни истамади.

- Нима, мени ўлдирмоқчимисиз?

- Бу бизнинг хоинларга берадиган ягона жазомиз!

Чўтир ўлимни кўз олдига келтирди. Ҳозир пешонасидан отиб ташлашадигандек туюлди. Кўз ёш тўкди. Ризо Аҳмаднинг оёғи остига йиқилди.

- Топшириқни бажармасанг ўлдирамиз, деб кўрқитишди. Раҳм қилинг. Истасангиз, аскарларингиз сафидида, сизларга хизмат қиламан!

Ризо Аҳмад бир сўзли одам эди. Оёғи остида юмалаб йиғлаётган хоиннинг оху зорларига кулоқ солмади, қарорини ўзгартирмади. Ахир, бунақа сотқин ва ёлланган қотилларнинг бу ерга биринчи келиши эмасди. Аскарларнинг генералга бўлган садоқати ва ҳушёрлиги сабабли улар қўлга тушиб, ўз ниятларига етолмай шарманда бўлиб, қатл этиларди. Чўтир рўпарасида турган одамнинг авзойини кўриб, қалбида раҳм-шафқат ҳиссини уйғотолмаслигини тушунди. Йигитлар Чўтирнинг қўлтигидан олиб, ташқарига судрашди. У охириги имкониятини ишга солди:

- Мени қўйиб юборинг, ахир ҳамма гапни рўйи-рост айтдим-ку. Сўзларимга шубҳа қилаётган бўлсангиз, ўзимни оқлайдиган далилим бор! - деди боягидан баландроқ бақариб.

- Яна қандай далилинг бор? - Ризо Аҳмад қизиқиб унга боқди.

Чўтир ҳар ишга тайёр эди. Далилини кўрсатса, омон қоладигандек эди.

- Қўлимни қўйиб юборинглар! - деди соқчиларга.

Ризо Аҳмаднинг ишораси билан унинг қўлларини бўшатишди. Чўтир шимини ечди. Ризо Аҳмад унинг олати ўрнида қорайиб турган чандиқни кўрди. Юрагида уни қийнашган, деган ишонч уйгонди.

- Мен аввалига Эргашбойнинг шартига кўнмадим. Абдурашид Дўстум ўзимизнинг одам, унга ёмонлик қилмайлик, иложи бўлса ёрдам берайлик, дедим. Улар гапимга қулоқ солишмади. «Сен ҳали Дўстумга ёрдам бермоқчимисан, унинг аскарларига қўшилиб, бизга қарши жанг қилмоқчимисан», деб дўппослашди. Мен сўзимдан қайтмадим. Охири олатимни кесиб ташлашди. Яна рози бўлмасанг, тириклай кўмиб юборамиз, деб кўрқитишди. Кўзимга жоним кўриниб, таклифларига рози бўлдим.

Ризо Аҳмад дилдираб турган бу одамни ўлдириш ҳайф эканлигини тушунди. Кўрқоқ ва юраксиз одамларни отган билан наф топармиди? У йигитларига юзланди.

- Буни қандай жазолашганини кўрдиларингми?

Йигитлар кулишди.

- Сен ўз бошлигинга бориб, Абдурашид Дўстумнинг одамлари ҳийламингни сезиб қолишди, деб айтгин. Бундан кейин ҳузуримизга олати кесилмаган йигитларини жўнатсин. Биз уларни қандай кутиб олишни яхши биламиз! - деди кўнгли бироз юмшаган Ризо Аҳмад.

Чўтир унинг бу сўзидан жони омон қолишини ва лагерга қайтариб юборишларини тушунди. Юрагида умид уйгонди.

- Биз сени жазосиз Эргашбойнинг ҳузурига қайтаролмаймиз, акс ҳолда бошлигинг олдимизга келга-

Исҳоқжон НИШОНОВ

нингга ишонмайди! - деди Ризо Аҳмад.

Чўтир индамади.

Аскарлар жосуснинг икки қулоғини кесиб, йўлни кўрсатиб, ҳайдаб юборишди. Чўтир ерга юз тубан чўзилиб, ўкириб-ўкириб йиғлади. Эргашбойга қўшилганига минг бор лаънатлар ўқиди. Тонг гира-ширасида ўрнидан туриб, оёқларини зўрга судраб лагерга жўнади.

- Уни қўйиб юборганимиз чакки бўлди, - деди йигитлар Ризо Аҳмадга.

- Аксинча, биз тўғри иш қилдик. Эргашбой бизнинг қўлимизга тушганини, сири фош бўлганини тушунади ва Чўтирни жазолайди.

ПОКИСТОН

Париж-Тошкент-Бангкок йўналиши бўйича парвоз қилаётган «Боинг-776» самолёти қарачида тўхтаб, сўнг яна кўкка кўтарилди. Бу ерда саноқли йўловчилар тушди. Учта аёл бошқалардан ажраб турарди. Улар Тошкентдан чиқишганди. Барно ўзининг янги дугоналари билан самолётда танишди. Уччаласи ҳам бир ўриндиққа ўтиришганди. Уларни кузатиб келаётган икки нотаниш кимса аэробекат ичига кирмади. Эшик олдида ўзига таниш одам билан кўз уриштириб, ташқарига чиқиб кетди. Аёллар ичкарида бўш ўриндиқларга ўтиришди. Уларни кутиб оладиган одам олдиларига келиши тушунтирилганди. Ташқарига шом қоронғулиги чўкарди. Аёлларнинг хавотирли кўзлари атроф-теваракка жовдираб боқар, келиши кутилаётган одамни излашарди. Ниҳоят, ҳижобга ўралган аёл пайдо бўлди.

- Сизлар Тошкентданми? - сўради у.

- Шундай, - жавоб қилишди учалалари бараварига.

- Ортимдан юринглар!

Ташқарига чиқиб, машинага ўтиришди. Кўчалар қоронгу эди. Машина шаҳар томон кетди. Бир соат йўл босиб, кўримсиз бино олдида тўхтади. Ҳижобли аёл

меҳмонларни ичкарига бошлади. Уй тор эди, ёқимсиз ҳид анқирди.

- Бугундан бошлаб шу ерда яшайсизлар! - деди у меҳмонларга. Озиқ-овқатни ўзим келтириб бераман! Менга паспортларингни беринглар, қайтишларингга чипта олиб кўяман!

Уч аёл шоша-пиша ёнларидан ҳужжатларини олиб, аёлнинг қўлига тутқазишди.

- Мен эртага келаман!

Аёл паспортларни сумкасига жойлаб, хонадан чиқиб кетди. Меҳмонларнинг юрагига гулгула тушди.

- Қаерга келиб қолдик, нега бизни ёлғиз ташлаб кетди? - деди улардан бири.

- Назаримда, бизни тижорат ишига жўнатишмаган кўринади, - деди Барно юраги титраб.

- Ёмон ниятда олиб келишганда, бизга бошпана беришармиди? - деди иккинчи аёл. Унинг исми Кифоят эди.

- Кўнглим сезиб турибди, бизни бошқа мақсадда жўнатишган!

- Балки қайтиб кетармиз? - маслаҳат солди Барно.

- Қаёққа? Паспортимизни олиб қўйди-ку, анови жодугар! Чиптамыз ҳам йўқ!

- Сабр қилайлик, эртага олдимизга келади. Ёқмасе кетамиз! - бу ўзини Сарвиноз деб таништирган аёлнинг сўзи эди.

- Қайдан ҳам келдим, - пушаймон бўлди Барно.

- Хавотирланманг, опаси, ҳаммаси яхши бўлади. Бизни жўнатган акаларимиз катта-катта пулларни ваъда қилишган. Нарӣ борса бир ой турамыз. Ўзимизга қолса бир чамадон пул билан ҳам бу ерга келолмасдик! - деди Кифоят.

Шериклари индамади.

Эрталаб бегона аёл келди. Юзи эркак кишиникига ўхшарди. Овози йўғон эди. У ўзини меҳмонларга Гули, деб таништирди.

Исҳоқжон НИШОНОВ

- Мен бир ой давомида сизлар билан бирга бўламан, - деди Гули меҳмонларга. - Суҳбатлашамиз, маслаҳатлашамиз, дардлашамиз!

- Бир ой? - ҳайрон бўлди Барно. - Бир ойгача бу ерда нима қиламиз?

- Нима қилишни бугундан ўргатаман! - деди Гули қошларини чимириб.

- Кўчага чиқмаймизми?

- Муслмон аёлнинг кўчага чиқиши ношаръийдир. Бу ернинг аёллари кўчага чиқмайди! Юзларини номаҳрам эркакларга кўрсатишмайди.

Шундан сўнг Гули қизларнинг ҳаётлари, яшашлари тўғрисида сўраб-суриштирди. Эртаси куни қишлоқлари, учинчи куни эса таниш-билишлари, яқинлари тўғрисида сўради. Кейин эса уларга муслмон аёлларнинг бурчи, ҳақ-ҳуқуқлари тўғрисида ваъз ўқиди.

- Дунёни динсизлар, меҳр-оқибатсиз, қаҳри қаттиқ инсонлар босиб кетяпти! Бу хатарнинг олдини олиш сиздек аёлларнинг бурчидир. Эркакларимизни, бузук ва бетавфиқ аёлларни йўлдан қайтариш учун сизлар фидоийлик кўрсатишларинг, лозим бўлса ўз жонларинг-ни қурбон қилишларинг зарур. Бу ишда Тангри-таоло сизларни қўллаб-қувватлагувчидир. Кимки шарм-ҳаё кўтарилаётган замонда бир динсизни йўлга солса, уни куфр йўлдан қайтарса, мақсади йўлида жонини фидо қилса, билингларки, беҳисоб ҳамду саноларга сазовор бўлади. Шу пайтгача қилган гуноҳлари тўкилади. Ўзи ва яқинлари учун жаннат эшикларини очади! Қиёмат кунига қадар роҳат-фароғатда яшамогингиз, жаннатнинг энг гўзал гўшаларидан жой олмогингиз учун сизларга фурсат келди. Зероки, сизлар жиҳод йўлида шаҳид кетсангиз Тангрининг раҳматига мушарраф бўласизлар! Шу кунга қадар шармсиз, беҳаё ишлар билан шуғуллангансиз, шайтон сизларни йўлдан оздирган ва сочингизнинг толасигача гуноҳлар балчиғига ботгансиз. Кимки жиҳод йўлидан бўйин товласа, қилган

гуноҳларини қиёматгача юволмайди. Мен кўзларингиздан сезиб турибман, сизлар ҳам шу кунга қадар билиб-билмай кўп гуноҳ ишларга қўл ургансизлар. Фақш ишлар билан шуғуллангансиз! Ҳозир шу гуноҳлардан соқит бўлишни ўйлаясизлар. Буни ўйлашнинг ўзи қалбингизда имоннинг тирилишидан далолат беради. Эс-ҳушингизни йиғинг! Дўзахни, жисми жонингиз оташда ёнишини, минг азобларда қийналишингизни кўз олдингизга келтиринг! Сезаяпман, ўпкангиз тўлиб кетяпти. Билиб-билмай қилган гуноҳларингизнинг юки елкангиздан босиб турибди. Юрагингизни мижғилаяпти, азобляяпти. Йиғлагингиз келди, йиғланг, юрагингизни бўшатинг!

Гулининг сўзлари аёлларнинг кўз олдига дўзах азобуқубатларини келтирди. Юракларини кўзга кўринмас одамнинг қўли мижғиларди, азобларди. Гулининг сўзидан сўнг уч аёл ўкириб-ўкириб йиғлашди. Йиғлаган сайин ичларига нур киргандай кўнгиллари ёришарди. Ўзларини қуш мисоли енгил ҳис этишарди. Гули яна уларни юпатди. Бир меъёрда сўзида давом этди.

- Гуноҳларингизни ювишга, ўзингиз учун жаннат эшигини очишга сизда имконият бор. Бунинг учун жиҳод йўлини ихтиёр этинг. Ҳидоятга мушарраф бўлинг! Сизлар жиҳодга бел боғлашга аҳд қилиб, қасам ичган кунингизданоқ фаришталар омин дейди. Осмону фалақдан устингизга ҳамду сано нурлари ёғилади. Сизлар кўрқувни, ваҳимани ўйламанг! Улар сизга яқинлашмайди. Одамларга, болаларга меҳр қўйманг, билингики, улар йўлдан озган, адашган, шайтон гапига кириб кетган бандалардир. Покланган қалбингиздан иблисга жой берманг. У оздиргувчи! Йўлдан ургувчидир! Ичингизга кириб, аҳдингиздан қайтармоқчи бўлади. Душманларингизга раҳм-шафқат ва ачиниш ҳиссини уйғотади. «Бу ишинг гуноҳ», деб сизни кўрқитади. Кўз олдингизга азобларни, қийноқларни келтириб қўяди. Уни ҳайданг, покланган қалбингиздан жой берманг!

Исҳоқжон НИШОНОВ

Сиз фақат жиҳодни ва қиёмат кунига қадар роҳат-фарогатда яшашингиз мумкин бўлган жаннат шоҳсупасини ўйланг!

- Биз ўша жаннат висолига етишмоғимиз учун қандай ишларни бажармоғимиз керак? - сўради аёлнинг сўзлари таъсирига берилиб ўтирган Кифоят.

- Жиҳод камарини белга боғлайсизлар! Бизнинг ашаддий душманларимиз, ғанимларимиз тўпланган жойларда уни ишга соласизлар!

- Биз ҳам ўлиб кетамизми? - юрагини ваҳима босган Сарвиноз чўчиб тушди.

- Буни ўлим дсб билманг! - тушунтирарди Гули. - Бу ҳаммага ҳам насиб қилавермайдиган бахт! Кечириб бўлмайдиган гуноҳларингизни ювиш учун берилган имконият. Жаннатнинг эшикларига йўл очувчи бахт калити! Бир лаҳзалик азобдан сўнг руҳингиз жаннатнинг сўлим гўшаларига кириб боради! Қиёмат-қойим-гача малаклар, хуру гилмонлар хизматингизда бўлади!

- Муқаддас китобларда ўз жонига қасд қилган одамга жаноза ўқилмайди, деб айтилган, - яна савол ташлади Кифоят.

- Сиз жонингизга қасд қилмаяпсиз! - биров аччиқланган Гули Кифоятга хўмрайиб қараб қўйди. - Ғанимларингиздан, динсизлардан қасос олиш мақсадида ширин жонингизни муқаддас динимиз йўлида, жиҳод йўлида бераяпсиз!

- Жиҳод - бу ўлимми?! - сўради Барно.

- Жиҳод бу боқий дунёга элтувчи ёруғ йўлдир. Бир дақиқалик азобни, жисмим йўқ бўлиб кетади, деган ваҳимани хаёлингиздан қувинг! Бундай ўйни миян-гизга шайтон жойлаб қўйган! Кўз олдингизга чин дунё, жаннат боғларини, атрофингизда хизмат қиладиган чўриларни, малакларни, роҳату-фарогатни келтиринг! Ҳаммаси кўз очиб-юмгунча содир бўлади.

Бу аёл бир ой давомида, деярли ҳар куни шу сўзларни такрорлаб, ўз ғоясини уч аёлнинг миясига қўроғошин-

дек қуйиб қўйди. Улар ҳар қадамда кўнгилларига ёпирилиб келаётган фикрларга қарши «Жиход - бу жаннатга элтувчи йўлдир», деган сўзни тилларидан қўймасдилар. Охир-оқибат юракларини ваҳима ва кўрқув тарк этди. Ҳеч нарсадан кўрқмайдиган ҳамда чўчимайдиган бўлишди. Одамларга нисбатан заррача меҳр уйгонса, бу шайтоннинг иши, деб билишди. Ҳар бир одам, ҳатто гўдаклар ҳам уларнинг кўзига динсиз, имонсиз бўлиб кўринарди. Агар Гули «Белларингга жиҳод камарини боғлаб, ўзларингни одамлар орасига уриб, портлатиб юборинглар», деса асло иккиланиб ўтирмайдиган ҳолга келишганди. Гулида уларга нисбатан ишонч ҳосил бўлгач, аёлларга юртларига қайтишларига ижозат берди.

С А М А Н Г А Н

Чўтир хавф-хатарни ва ўлимни ортда қолдириб, юраги ғам-ғуссаларга тўлиб лагерга қайтди. Эргашбой унинг турқи-таравотини кўриб, нақ бўлмаса ҳушидан кетаёзди. Чўтирнинг қулоқсиз юзига кўзи тушганда юрагида тиг санчилгандай оғриқ турди.

- Нима гап? Қулоқларингни ким кесди? - Эргашбой қалтирарди.

- Мен алдандим! - Чўтир юзини чангаллаб йиғлаб юборди.

- Кимлар? Нега алдандинг? - Эргашбойнинг юрагини баттар ваҳима босди.

Чўтир гапиролмади. Ўзини тўхтатолмай йиғларди. Тўдабоши унинг қўлга тушганини, сир очилганини тушунди.

- Мени алдашди, хўжайин! - бояги сўзни такрорлади Чўтир. - Тўрт йигит ўзларини Дўстумнинг душманларимиз, деб таништиришди. Мен аҳмоқ уларнинг сўзига ишониб, оғзимдан гуллаб қўйибман. Улар менинг оёқ-қўлларимни боғлаб, Дўстумнинг хузурига

Исҳоқжон НИШОНОВ

олиб боришди.

- Уни кўрдингми? - Эргашбой оёғи куйган товукдек типирчиларди.

- Йўқ...

- Унда сени кимнинг олдига олиб боришди, қанжиқ?!

- Ёрдамчисининг қўлига топширишди. Кулоқларимни кесиб, жўнатиб юборишди.

- Демак, сирни фош қилибсан-да, итвачча! - Эргашбой Чўтирнинг юзига тупурди. - Дўстум энди бизни бу ердан ҳайдайди. Бир кечадаёқ лагернинг кулини кўкка совуради!

- Амирим, - деди Чўтир лаблари титраб. - Сизнинг одамингиз эканлигимни айтмадим.

- Унда ўзингни кимман, деб таништирдинг, қон қусгур?! - ўшқирди Эргашбой. - Улар қулогингни бекорга ксшиб жўнатишмаган. Бошлиқларига сабоқ бўлсин, сенларнинг кимлигингни биламиз, деган мақсадда шундай қилишган! Олдимга тирик қайтгандан кўра, ўлигинг келганда бу қадар эзилмасдим, ҳаромдан бўлган! Сен муқаддас қасамимизни буздинг, сиримизни ғанимларга сотдинг! Энди жазонинг ўлим!

Чўтир тиз чўкиб, ўкириб йиғлади.

- Амирим, бир қошиқ қонимдан кечинг! Қасам ичиб айтаман, ўзимни оқлайман, ўша душманингни бари бир ўлдираман, қонини ичаман!

Эргашбой елкаси оша юзларини чангаллаб йиғлаётган Чўтирга қаради. Унга тикилиб, бир пайтлар гуруҳ учун катта ишлар қилганлигини эслади. Эркаклигидан жудо қилишди, қулогини кесишди, энди унинг учун яшашнинг маъноси қолдими? Булар унга бериладиган жазодан камми? У тирик бўлиб тирик эмас, ўлик бўлиб ўликлар сафида эмас. Яшашдан мақсади борми? Бугун бўлмаса эртага ўз бошини ўзи дорга илади. Энди кимга ҳам керак? Ўрнида бошқа эркак бўлганда аллақачон ўзини отган бўларди. Эргашбой тиз чўкиб йиғлаётган Чўтирга боқиб хаёлидан шуларни ўтказди. Уни ўлди-

«АФҒОН ШАМОЛИ» - 4

риб, бирор фойдага эришолмаслигини тушунди.

- Кўзимга кўринма, ҳаромм! - жеркиб берди тўдабоши.

Чўтир ўрнидан турди. Қўрқувдан қонсизланган юзига қизиллик югурди.

* * *

Мирюнус ташқарига чиққанда ҳамма унга қаради. Бошлиқ уни бекорга ичкарига таклиф қилмаганини билишарди. Аммо у кўзларини ўғ мисоли қадаб турган йигитларга аҳамият бермади. Дастлаб тўқнашган жангариға:

- Тезда зиндондан Червон хонимнинг жасадини олиб чиқиб, жарга ташлаб келинглар! - деди. Кейин ёгочга боғланган Воҳиднинг олдига келди. Унинг ҳоли хароб эди. Пешонасига томаётган совуқ сув тинка-мадорини қуритганди. Асабларини шу қадар қақшатгандики, у ўлимига ҳам рози эди.

- Сора жарга йиқилиб тушгани ростми? - сўради Мирюнус юзлари ва эгнидаги кийимлари шалаббо бўлиб кетган бандининг иягидан кўтариб. Воҳиднинг назарида Мирюнус уни қийноқдан қутқариш мақсадида келгандек туюлди. Боя бошлиғиға айтган гапини такрорлади.

- Қулаб тушди, ушлаб қололмадим!

Мирюнус кулди.

- Алдаяпсан, ҳароми!!

- Энам хотиним...

- Қасам ичма, даюс! Гапинг ёлғон бўлса, энангни қайдан топаман? Ё ўзинг билан ётаманми?! - Мирюнус хандон отиб кулди. Атрофда турган йигитлар ҳам унга қўшилишди.

- Йиқилган жойини айт?

- Довондан тушишда, кекса арчанинг олдидаги жарда!

- Алдамаяпсанми?

Исҳоқжон НИШОНОВ

- Бориб кўринг...
- Айтмасанг ҳам бориб кўраман!
- Мени қутқаринг ака, бу аҳволда ўлиб қоламан!
- Қутқарсам ҳам барибир ўласан!
- Хизматингизни қиламан...
- Менинг хизматимни фақат хотинлар қилиши мумкин...

Мирюнус кулди. Уч-тўрт йигитни олиб, тоққа жўнади. У кетиши билан зиндонбон Червон хонимнинг жасадини тепага олди.

Хоним ўзини қора қурт чаққанини, заҳарли бу жониворни Мирюнус ташлаганини ҳам биларди. Таклифини рад этгани боис шу ишни атайин уюштирганини оғриқлар азобида эслаганди. Ҳушдан кетаётганда яна бир бор Яратганга тавалло айлади. Мағфират қилишини чин дилдан сўради.

- Ўзинг асрагин, омонатингни шу юртфурушлар қўлида олмагин. Ўлимим олдидан Ватанимни бир бор кўрай, муқаддас тупроғини ялай, ирмоқларидан ҳовучимни тўлдириб сувини ичай, кейин жонимни олсанг, жисмимни дўзах ўтида куйдирсанг армоним йўқ!

Шу сўзларни айтиб, калимасини ўгираётганда ҳушдан айрилди. Хонимнинг томирларидаги хайрул умрнинг суви ҳали тўхтамаганди. У билинар-билиномас оқарди. Хаста юраги зўрга тепарди. Белига арқон боғлаб, тепага тортишаётганда, танаси тошга текканда оғриқни ҳис этди. Бироқ кўзларини очолмади. Қулоғига элас-элас одамларнинг овози чалинарди. Тириклигини изҳор айлашга, нам қочган, тарашадек қотиб қолган лабларини қимирлатишга куч тополмасди.

- Қаерга кўмамиз?
- Жарга ташлаймиз!
- Сасиб кетади!
- Яхшиси кўмайлик!
- Қабрни ким қазийди?

- Бу ерда қабр қазиш ҳам азоб!
- Устига тошларни бостириб кетамиз!

Жангариларнинг гаплари узук-юлук хонимнинг кулоқларига жуда ҳам олисдан келаётгандай эшитилар, ўзининг тириклигини билдиргиси келар, аммо на қўлларини, на лабини қимирлатишга мадори етмасди. Индамаса, ўзининг тириклигидан белги бермаса, устига тошларни бостириб кетишлари мумкин. Червон хоним бутун диққатини бир нуқтага жамлади. Ёпишиб қолгандек туюлган киприкларини кўтаришга уринди. Тепасида турган одамлар булут мисоли, кўкда сузиб юришаётгандек эди. Унга ҳеч ким аҳмият бермади, ҳамма ўзи билан ўзи овора эди. Хонимнинг биринчи кўрган ва таниган одами Воҳид бўлди. У шундоқ ёнида ёғочга боғлаб ташланган ҳолда бошини осилтириб турарди. Пақирдан томаётган томчилар пешонасига чакиллаб тушарди, сўнг ялпоқ юзини босган соқоли ичига сингиб кетар, сиғмай кўкрагига тушарди.

- Сизга не бўлди?.. - хоним юрагининг тубидан чиқаётган бу сўзни овоз чиқариб айтишга ҳар нечук уринмасин, бари бир қуруқшаб қолган лабларини қимирлатишга ўзида мадор тополмади. Шу он қаердандир етиб келган икки йигит аёлнинг қўлларидан ушлаб, судраб кетишди. Хонимнинг кўйлаклари тошларга илиниб, йиртилиб, баданлари очилиб, шилиниб кетди. Чодир олдига етганда ўзга биров деди:

- Жарга ташланглар, бўрилар еб кетсин!
- Тишини қоқиб оламиз! Шунча тилла увол кетадими?
- Ярми меники!

Тепасига кимдир келди. Жағидан ушлаб, оғзини йириб очди. Хоним ўзининг тириклигини билдириш мақсадида танасидаги бутун кучни тўплади. Тилла тишларини суғираётган йигитнинг бармогини тишлади. Йигит кўрқиб, ўзини орқага ташлади.

- Тирик! Тирик эқан! - у арвоҳга дуч келгандай.

бақириб қочди.

Қолганлар ҳам унинг изидан қочишди...

Жалол бошлиқнинг хонасига кирди. Хонимнинг ўлмаганлигини маълум қилди. Айни чоғда тўдабошининг юрагида Мирюнусга нисбатан шубҳа уйғотишга уринди.

- Ўрталарида сиз билмаган бир сир борки, уни тириклай кўндиришга буйруқ берган! - деди.

- Гапингда жон бор, - қувватлади тўдабоши.

- Эшитишимча, бир ҳафтадан бери унга нон-сув бермабди.

- Хоним очликдан бу аҳволга тушмаган, - деди Жалол. - Мен унинг баданида кўкарган ва шишган жойларни кўрдим.

- Калтаклабдими?

- Асло, уни қорақуртга чақтирган! - паст овозда деди Жалол.

- Итдан тарқаган ҳароми! Ҳали менинг рухсатимсиз шундай қилибдими?

- Ўрталарида бир гап бор, хўжайин. Хоним ҳушига келганда сўраб билайлик!

Жалол кўпдан бери Мирюнуснинг ўрнига кўз тикиб юрганди. Уни йўқотиш пайида эди. Уч олиш мавриди келганди.

- Хонимнинг қўлида бир жуфт тилла узуги бўларди, ўша ҳам йўқ, хўжайин!

- А?!

- Кеча тунда зиндонга тушган, ўз кўзим билан кўрганман!

- Ўша ифлос келиши билан мени хабардор қил!

Жалол кўлини кўксига қўйди.

- Хонимни нима қилай, зиндонга ташлайми?

- Алоҳида чодирга ётқизинглар! Табибга айт, парвариш қилсин! Ўзига келса ҳамма гапни суриштириб биламиз!

* * *

Бу пайтда Мирюнус ортидан шерикларини эргаштириб, Сора қулаган жар томон шошиб борарди. У нима қилиб бўлса-да, жасадни топиб, ўлим сабабини ўрганишга ошиқарди. Ишни қанчалик тез ва соз уддаласа, Эргашбойнинг марҳаматига муяссар бўлиб, ишончига киришга умид боғларди. Қўлларини орқасига қайириб, ёғочга тангиб боғланган Воҳиднинг тақдирини ҳал этиши лозим эди. Шу мақсадда тинимсиз ва шошқалоқлик билан йўл босарди. Ортидаги шериклари унинг изидан зўрга етиб борарди. Сўқмоқ йўлда юриш оғир ва азоб эди. Чўққилардаги кумуш қорлар эриб, сув бўлиб, жилғаларни тўлдириб оқарди. Улар гоҳи оёқлари тойиб, гоҳида сирпаниб кетишарди. Лекин бунга аҳамият беришмасди. Муҳими тўдабошининг ишончини қозониш эди.

Ниҳоят, айтилган жойга етиб келишди. Арча атрофини айланиб, ҳар бир нарсани синчиклаб кўздан кечиришди. Бу ердан одам иси келарди. Мирюнус оч қашқирдек атроф-теваракка боқди. Биронта далилий ашё топиш илинжида тошлар орасини титди. Воҳиднинг изларини қидирди. Кўзлари арча ёнидаги тош орасида қолган бир парча латтага тушди. Шошиб уни қўлига олди. Латтада қон доғлари қотиб қолганди. Мирюнус бу латта кимга тегишли эканини ва қон Соранинг жароҳатидан томганлигини билди. Шериклари қизнинг жасадини қидиришарди. Мирюнус топилмани шишадек авайлаб қўйнига солди. Атроф-теваракда жасад кўзга ташланмасди. Улар сўқмоқдан четга чиқишди, қирғоққа келиб, бўйинларини чўзишиб, пастга қарашди. Бу ерда ҳам жасад кўринмади. Шундан кейин Мирюнус шериклари билан маслаҳатлашиб, «Соранинг ўлигини йиртқич ҳайвонлар еб кетган, хўжайинга шундай деймиз, муҳими қўлимизда Воҳиднинг қотиллигини фош қиладиган далил бор», деб ортга қайтишди. Ўн қадам юришганда йигитлардан